

BOZKIRDAKİ ÇEKİRDEK (1967)

KEMAL TAHİR (1910 – 1973)

Genel Bakış

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki Tek Parti iktidarında, köylüyü yaşadıkları ortamdan koparmadan bilinçli bir şekilde eğitmek için kurulmuş olan Köy Enstitülerinin yazar tarafından olumlu ve olumsuz yönleri Gerçekçi bir bakış açısıyla ele alınır. Dönemin en önemli sorunlarından biri; halkın büyük bir çoğunluğunun toprağa bağlı bir hayat sürdürmesidir ve köylü sınıfı yaşadığı çağdan oldukça kopuk ve geri kalmıştır. Ağalık devam etmektedir ve köylülerin sömürülmesinden birçok siyasi kişilik de rant elde etmektedir. Nispeten de olsa mevcut hükümet, buna engel olmak isteyerek köylüleri kendi ayakları üzerinde durmayı başaran vatandaşlar haline getirmek istemiştir. Fakat çizilen yol birçok toprak sahibinin ve siyasinin hoşuna gitmez ve bundan dolayı bu enstitülerde çalışan ya da okuyan kişiler "Komünist" damgası yer. Aynı zamanda hükümetin uygulamaları da oldukça romantik bir düşünce doğrultusunda olmuştur. Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsü çevresinde gelişen olayları konu edinen eser ilk defa, 1967 yılında Remzi Kitabevi tarafından yayımlanır. Bundan önce 1965 yılında Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilmiştir. "Bozkırdaki Çekirdek" üç ana bölümden oluşur. Bunların ilk ikisi dörder ara bölümden son ana bölümse beş ara bölümden oluşur.

Kişiler

Halim Akın Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsü'nün müdürü olan idealist bir öğretmendir. Oldukça gerçekçi bir dünya görüşü olmasına rağmen kendisine enstitü müdürlüğü görevi verildiğinde Anadolu köylüsü için iyi işler yapabileceğini düşünerek bu görevi kabul eder. Kurulacak enstitü yüzünden çıkarları zarar görecek olan siyasiler ve yerli halkla mücadele etmeye çalışır.

Emine Güleç Sosyoloji doktorası yapan kadın karakter, Tek Parti Genel Sekreteri'nin tavsiyesi üzerine tezini Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsü hakkında yazmaya karar verir ve Gazi Terbiye'de görevli olan bir öğretmen olarak enstitüyü kuracak olan ekibe katılır. Kentsoylu bir birey olarak Anadolu köylüsünün durumunu ve tepkilerini anlamaya çalışır.

Nuri Çevik Kurulacak olan enstitünün öğretmenlerinden biri olan erkek karakter, oldukça iyi niyetli olsa da çoğu zaman kötümser bir gerçekçidir. Devlet tarafından yapılmak istenen işin gerçeklikten oldukça kopuk olduğunu düşünür. Ona göre bu girişim, mutlak başarısızlığa uğramak için tasarlanmış ve ölü doğmuş bir çocuktur.

Cemal Avşar Karakter, Tek Parti Genel Sekreteri'nin enstitü ekibindeki casusudur. Enstitüde olup biten bütün olayları ona rapor edecektir. Tamamen iyi niyetlerle kurulmaya çalışılmış olan kurumlar aslında siyasiler tarafından başarısızlığa mahkum edilmiştir. İdealist bir tiplere gibi görünse de karşılaştığı en ufak bir zorlukta sorumluluk almaktan kaçır. Emine Güleç'le ilişki yaşarlar fakat kadın karakterin ona en çok ihtiyacı olduğu zamanda ona ihanet eder.

Zeynel Ağa Enstitünün kurulmak istendiği bölgenin en önemli otoritesi, köyün ağasıdır. Devletten hayli korkan karakter, öğretmen kadrosuna hayli iyi davransa da çıkarlarına büyük zararlar geleceğini anlayınca arkalarından kuyularını kazır. Esrar yetiştiricisi olan Kara Derviş'le ortakır. Gençliğinden beridir her türlü pis işe bulaşmış ve çeşitli fırıldaklıklarla servet edinmiştir.

Kara Derviş Zeynel Ağa'nın kenevir üreticisidir ve Keşiş Düzü'ne enstitü kurulacak olması nedeniyle arazisini kaybetmekten korkar. Din istismarıyla köylüleri enstitüye karşı gelmeye yönlendirir. Oldukça şeytani, gözü dönmüş ve yobaz bir tiplendir. Sözde dervişliğini kullanarak insanları maddi, manevi ve cinsel açıdan istismar eder. Enstitü öğrencileri ve öğretmenlerine büyük zorluklar çıkarır.

Anlatının şahıs kadrosunda yer alan diğer karakterler şöyledir: Murat Ören, Şefik Ertem, Bekir Ozan, Ömer Akpınar, Nazlı, Esef, Ökkeş Yiğit, Musa Korkut, Paşa Ayvaz, Timur Arslan, Durali, Parti Genel Sekreteri, Karayağız Milletvekili, Molla Hıdır, Çopur Muhtar, Cinci Nezir vd.

Öykü

Enstitünün Kurulacağı Yerin Belirlenmesi ve İlk Adımlar Bir felsefe öğretmeni, Atatürk'ün Ankara'da bulunan zafer anıtıyla ilgili diğer öğretmenler arasındayken şaka yapar. Atatürk, oldukça heybetli bir atın üzerinde gayet şık kıyafetlerle tasvir edilmiştir. Yanındaki bir köylü kadın ise yayan bir vaziyetteyken gülle taşımaktadır. Felsefe öğretmeni; "atın üzerine yükleyeceğin yükü köylünün üzerine yüklemişsin Gazi Paşa" diyerek heykelle dalga geçer. Hükümete ihbar edilen öğretmen elleri kelepçeli bir şekilde parti binasında tutulmaktadır. Bunu gören Genel Sekreter; merkez binada elleri kelepçeli kimseyi görmek istemediğini söyleyerek öğretmeni güvenlik güçleriyle birlikte gönderir. O gün bir mebusla görüşecek olan Genel Sekreter, yalnız olmamak için bazı arkadaşlarını çağırmıştır. Genel Sekreter, Karayağız Mebusu ve Profesör Mebus ülkenin genel durumundan, Köy Enstitülerinden ve II. Dünya Savaşı'nın gidişatından bahsederler. Deneme enstitüsü için yer bulmakla görevlendirilmiş olan Milli Eğitim Bakanlığı Genel Müdürü geri dönmüştür. Müdür'e göre enstitü; Çankırı-Kastamonu ve Çorum illerinin keşiştiği bir bölge olan Keşiş Düzü adı verilen bölgede kurulacaktır. Genel Sekreter, sosyoloji alanında doktora öğrencisi olan Emine Güleç'in de bu projede yer alarak tezini bu enstitü hakkında yazmasını önerir. Müdür dışarı çıktıktan sonra aralarında konuşan partililer müdürün düşüncelerine kızarlar. Fakat Genel Sekreter, çok yakında enstitülerin kapatılacağı haberini arkadaşlarına verir. Karayağız mebusunun akrabası olan Cemal Avşar da bu girişime katılacak ve enstitüde vuku bulacak bütün olumsuz gelişmeleri hükümet ile partiye haber verecektir. Daha sonra anlatının odaklayımı Keşiş Düzü civarındaki Şirin Köy'e yönelir. Köyün ağası olan Zeynel, esrar yetiştiricisi olan Kara Derviş ve satıcı olan Göçmen Apti aralarında pazarlık etmektedirler. Köy ahalisinden birkaç kişi arasında II. Dünya Savaşı'ndan bahsedilir ve kişilerin gerçeklikten ne kadar kopuk olduğu gün yüzüne çıkar. Daha sonra esrar işi yapan ortaklar arasında kurulacak olan enstitüden bahsedilir. Zeynel Ağa, söz konusu edilen bölgede esrar yetiştirmeyi düşündüğü için enstitüye karşıdır. Kendisine gelen bir telgrafı öğretmen Murat'a okutmak için Sultan'ı gönderir. Zira Murat evli bir adam olmasına rağmen Sultan'la ilişki yaşamaktadır ve Zeynel Ağa bütün işlerini Sultan'a gördürür. Bir süre sonra enstitüyü kuracak olan ekibin köy yollarında olduğu görülür. İlk durakları olan Ilgaz'a gelen ekip ihtiyaçlarını gidermeye çalışırken, enstitü müdürü Halim Akın ve Emine Güleç, enstitünün ihtiyaçları için alışveriş yapmaya karar verirler. İstediklerini bulamayan ikili bir süre kahvehanede oturup Muhtar Topal Osman ve Çopur Muhtar'la enstitüler ve II. Dünya Savaşı hakkında konuşurlar. Köylülerin kurnazlığı bu sahnedan itibaren ortaya çıkmaya başlar. Enstitünün maddi olarak kendilerine zarar vereceğini anlayan eşraf bu kuruma karşı olsa da devletle başlarının belaya girmesini istemezler ve memnunmuş gibi görünüp saman altından su yürüteceklerdir. Yeniden alışveriş yapmayı deneyen öğretmen ikili, Hacı Zekeriya Efendi'yle karşılaşırlar. II. Dünya Savaşı sebebiyle, ellerindeki mallara el konulacağını düşünen köy esnafı; ya mallarını bir an önce elden çıkarmış ya da stokçuluğa başlamıştır. Daha sonra Zeynel Ağa ortaya çıkar ve öğretmenleri memnuniyetle karşılar. Enstitünün kendileri için çok hayırlı olacağını söyler ve ihtiyaçları olan her şeyi kendisinin bulacağını vadeder. Daha sonra öğrenci evraklarına bakan Halim Akın, Esef adlı bir öğrenciyi bulup bulamayacağını sorar. Orada bulunan Durali adlı küçük çocuk Esefi tanıdığını ve hemen getirebileceğini söyler. Durali de enstitüye girecek öğrencilerdendir. Bunu öğrenen ustası Cinci Nezir çılgına döner ve Durali'nin kendisinden para çaldığını iddia eder. Durali bunun bir yalan olduğunu herkese kanıtlaya da Cinci Nezir iddiasını sürdürmeye devam eder. Halim Akın ise Durali'yi kurtarmak için Cinci'ye iftira davası açılacağını ve muska sattığı için devlete şikayet edeceğini söyleyince Cinci inadından vazgeçer.

Enstitüyü Kurma Çabaları

Ilgaz'daki işlerini bitiren enstitü ekibi Keşiş Düzü'ne doğru yola çıkar. Yolculuk oldukça zorlu ve çeşitli noksanlıklarla doludur. Anadolu'nun terk edilmişliği, sefaleti ve cehaleti öğretmenler arasında konuşulur. Tezini enstitü hakkında yazacak olan Emine, Halim'in tecrübelerini dinler. Halim epeyce idealist düşüncelerle harcadığı yıllarının sonunda büyük bir karamsarlığa gömülmüştür. Külüstür bir kamyonla yollarına devam ederken yanlarından başka bir kamyon geçer. Bu Müfettiş Şefik Ertem'i taşıyan kamyondur. Müfettişi de yanlarına alan ekip yola devam eder. Müfettişle Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsü hakkında konuşurken her şeye rağmen Halim umutludur. Fakat Şefik Ertem ise enstitüler hakkında oldukça olumsuz düşüncelere sahiptir ve öğretmenlere fazla hayal kurmamayı tavsiye eder. Yolculuk sırasında enstitüde okuyacak öğrenciler de civar köylerden toplanır. Anneler çocuklarını vermek istemeseler de zaten çocuklarının enstitüde çok fazla dayanamayacaklarını düşünürler. Bekir Ozan, köpeği Çollo'yla birlikte ekibe katılır. Ökkeş

Yiğit ve Yıldız Ulak da ardından aralarına katılır. Enstitü hakkında çeşitli görüşler sunan öğrenciler kendilerini büyük bir tesisin beklediğini düşünürler. Fakat Keşiş Düzü'ne vardıklarında gördükleri tek şey koca bir moloz yığınıdır. Keşiş Düzü'ne varılınca Cemal Avşar tarafından öğrencilerin yoklaması alınır. Öğrencilerin de yardımıyla kamyondaki eşyalar indirilir. Öğrencilere kişisel temizlikleri için gerekli olan malzemeler ve kıyafetler dağıtılır. Yirmi iki öğrenciden oluşan öğrenci kadrosunun dördü kız on sekizi erkektir. Halim öğretmen öğrencilere burada bulunmalarının amacını anlatır ve ardından işbölümü yapılır. Çadırlar kurular ve gerekli yiyeceklerin bulunması konusunda Durali görevlendirilir. Hazırlanan yemek yendikten sonra öğrenciler arasında çeşitli şakalaşmalar ve konuşmalar gerçekleşir. Bekir Ozan, çalı toplarken Kara Derviş'in ve Mansur Halife'nin onları dürbünle gözetlerken gördüğünü anlatır. Kara Derviş'in bir silahı olduğundan da söz eder. Daha sonra yeniden işe koyulmaları için işaret verilir. Görev dağılımı konusunda bazı sıkıntılar çıksa da hemen çözüme kavuşur. Halim tarafından yapılan ilk öğretmenler toplantısında eğitimcilerin öğrencilerle ilgili ilk izlenimleri dinlenir. Daha sonra öğretmenler uyumak için çadırlarına girerler. Nöbetçilik yapan Ökkeş Yiğit sırası gelen Emine Güleç'i uyandırır. Bozkırın engin manzarası karşısında derin düşüncelere daldığı bir sırada yanına Nuri Çevik gelir. Nuri Çevik ve Emine, köy enstitüsü hakkındaki düşüncelerini paylaşırlar. İkili hayattan bahsederler. Emine'ye ilgi duyan Nuri, kadın karakterin Cemal'e aşık olduğunu öğrenir.

Karşılaşılan Engeller ve Engelleme Teşebbüsleri

Öğretmenler birkaç öğrenciyle beraber değirmene buğday öğütmeye giderler. Kara Derviş'in yanına giden Esef, onun Sultan'la arasında geçen konuşmalara kulak kabartır. Esrar sarmakla meşgul olan Kara Derviş'in misafirlerine Sultan, çay getirmektedir. Zeynel Ağa Kara Derviş'ten akşam saatlerinde hayvanları kendisine getirmesini istemiştir. Emine'yi cinsel açlığıyla takıntı haline getirmiş olan Derviş'e Sultan, onun Cemal Avşar'a aşık olduğunu söyler ve onu vazgeçirmeye çalışır. Bu konuşmalara şahit olan Esef içeri girer ve daha sonra Derviş, misafirlerine geçmişiyile ilgili ipe sapa gelmez hikayeler anlatır. Daha sonra bir yağmurun yağacağını anlayan Derviş kenevir tarlasına zarar geleceğini düşünerek dehşete düşer. Etrafındakilerden yardım dilenen Derviş'i öğretmenler seyre dalar. Öğretmenler de çadırları ve yiyecekleri korumak için yola koyulurlar ve kendilerini güvence altına alırlar. Bozkırda adeta fırtına kopmaktadır. Cipe binen öğretmenlere Esef, Kara Derviş'in ve Zeynel Ağa'nın yaptığı yolsuzlukları anlatır. Daha sonra kamp alanına dönen ekip yerleşim yerlerinin az da olsa zarar gördüğünü görürler. Şiddetli yağmurdan dolayı Bekir ciddi derecede öksürmeye başlamıştır. Onu, birkaç arkadaşıyla beraber revire yatırır ve Emine Güleç çocuklarla ilgilenir. Kopan fırtınadan zarar gören yerleşim yerinde yatacak yer sıkıntısı oluşur. Yakında bir manastır olduğunu öğrenen öğretmen ilk önce durumunu öğrenmek için oraya gider. Manastırın su almadığını gördüklerinde bir süreliğine buraya yerleşmeye karar verirler. Selden dolayı gördükleri zarar hakkında Halim Akın, arkadaşlarını toplar ve aralarında durumla ilgili konuşurlar. Yaşanan olay yüzünden ciddi karamsarlığa düşen öğrencilere moral vermek için Nuri Çevik'in yaptığı enstitü maketi gösterilir, şarkılar ve marşlar söylenir. Daha sonra dışarı hava almaya çıkan Emine ve Nuri, aralarında durumla ilgili konuşurlar. Bu konuşmalar sırasında Nuri, Emine'ye duygularını açar. Fakat daha sonra Cemal yanlarına geldiğinde Emine, Cemal'le nişanlanmaya karar verdiklerini söyler. Ertesi gün yerleşim alanına borular yerleştirilecektir ve Esef, dürbünüyle gelecek kamyonu beklemektedir. Kamyon yerleşim yerine ulaştınca öğrenciler, heyecan içinde boruları indirmeye başlarlar. Boruları yerleştirmek için hendek kazmaya başlayan öğrencileri Kara Derviş görür ve çılgına döner. Bu bölgenin kendisine ait olduğunu iddia ederek öğrencilere engel olur. Nuri Çevik, Derviş'i ikna etmeye çalışsa da gözü dönmüş olan Derviş, elindeki sözde kutsal kılıçla ona saldırır. Nuri eline geçirdiği bir kürekle onun sözde mübarek kılıcını kırar. Daha sonra olaya Zeynel Ağa, Muhtar Topal Osman ve öğretmenler dahil olur. Zeynel Ağa, arazinin Kara Derviş'e ait olduğunu söyler ve öğretmenlere araziyi satın almalarını önerir. Bunun üzerine değirmende pazarlık için bir araya gelinir. Kara Derviş arazinin tapusunu çıkardığında Nuri, tapuyu inceler ve bunun sahte bir belge olduğu anlaşılır. Suçlular bu durumdan dolayı birbirlerini suçlamaya başlarlar. Öğretmen grubu sahte tapu belgesini alarak oradan ayrılırlar. Bekir Ozan'ın zatürre olduğu anlaşılınca hastaneye gönderilmiştir ve bu sırada Cemal Avşar tüfeğinin kayb olduğunu fark eder. Asi tavırları olan Bekir'in tüfeği çaldığını düşünerek bunu hükümete rapor etmeyi düşünür fakat Emine ona engel olur. Ertesi gün borular kontrol edildiğinde birçoğunun zarar görmüş olduğu anlaşılır. Gelen bir habere göre de Bekir Ozan hastanede hayatını kaybetmiştir.

Eşraf ile Enstitüülerin Çatışması ve Başarısızlık

Kara Derviş'in, su borularına zarar verdiği anlaşılınca herkes sırayla nöbet tutmaya başlar. Hıdır Molla'nın gizlice değirmene doğru gittiğini gören Esef, onu takip eder. Hıdır Molla değirmende gizlenerek esrar içtiği sırada gölde yıkanan kızları dikizlemektedir. Gizlendiği yerden çıkan Esef'i gören Molla, ona bıçak çeker. Esef yerden aldığı bir sopayla Molla'nın bıçağını savurur ve onu dövmeye başlar. Hıdır Molla'nın bir daha bunu yapmaması karşılığında konuyu kapamaya karar verirler. Hıdır Molla'nın çadırına giren Esef, onun eşyalarını

karıştırmaya başlar. Bıçaklandığını düşünerek uyanan Hıdır, böyle bir şey olmadığını anlayınca Esef'le sohbet etmeye başlar. Verdiği hiçbir sözü tutmayan ve enstitüde hırsızlık yapan Hıdır, öğretmenler arasında yapılan bir toplantı sonucunda enstitüden kovulur. Diğer yandan Kara Derviş Molla Hıdır'ı, öğrencileri esrara alıştırmayı için görevlendirmiştir. Deli Derviş, takıntı haline getirdiği Emine'yi kendisine bağlamak amacıyla Sultan aracılığıyla ona okunmuş incir gönderir. Sultan'la Emine konuşurken Esef hızla yanlarına gelir ve bir memurun yerleşkeye doğru geldiğini haber eder. Gelen kişi Müfettiş Şefik Ertem'dir. Müfettiş, Emine'ye enstitüyle ilgili düşüncelerini anlatır ve yakında bu kurumların tamamen kapatılacağını söyler. Daha sonra konuşmaya Halim dahil olur ve Şefik, enstitüyle ilgili yapılmış bazı şikayetler üzerine geldiğini söyler. Zeynel Ağa ve Kara Derviş, enstitüyle ilgili kara propaganda başlatmış ve hükümete birçok iftira dolu şikayetler yapılmıştır. Bir yandan da Cemal Avşar, olup biten her şeyi partiye rapor etmektedir. Şefik Ertem, enstitülerin geleceğinden duyduğu kuşkuları dile getirerek oradan ayrılır. Cemal Avşar ve Nuri Çelik, enstitüyü kimlerin şikayet etmiş olabileceğini konuşurken bir yandan da kurumun tabelasını bitirmeye çalışırlar. Esef, şikayet dilekçelerini gönderenlerin Zeynel Ağa ve Kara Derviş olduğunu haber verirken Nuri Çelik, Cemal'in muhbir olduğunun farkındadır. Bu sırada, Eğitimci Murat'la Sultan'ın birlikte oldukları bir anda basıldıklarının haberi gelir ve Murat, Zeynel Ağa'nın ahırında tutulmaktadır. Tapu belgesinin sahte olduğu haberi diğer öğretmenlere Murat tarafından verilmiştir ve bunu öğrenen Zeynel Ağa ona tezgah kurmuştur. Sultan, köylü kadınları kandırarak onları enstitüye karşı dolduruşa getirir. Esef, Eğitimci Murat'ı kurtarmak için bir plan yapar ve Nuri ile Cemal'i bu konuda ikna eder. Cinci Nezir ve Zeynel Ağa, enstitüyü kapattırmak için plan yaparken evin içine Nuri ve Esef baskın yapar. Yediği dayaktan dolayı epey kötü bir duruma düşmüş olan Murat'ı oradan kurtarırlar. Enstitüde bayrak asılacağı gün gölde yıkanan Emine Güleç'i ve diğer kızları Kara Derviş dikizlemektedir. Kızlar bağırarak enstitüye geldiğinde Emine öğretmenin Kara Derviş tarafından kaçırıldığı haberini verirler. Cemal Avşar ve Halim Akın jandarmaya haber vermeyi önerirken diğerleri Emine'yi kurtarmak için harekete geçerler. Emine'yi kaçırma fikrini Kara Derviş'e Zeynel Ağa vermiştir. Onu mağaralara götürmesini tembihlemiş fakat asıl amacı Emine'yi Kara Derviş'ten kurtarmış gibi görünüp hükümeti memnun etmektir. Kara Derviş, Emine'yi mağaralara götürmek yerine değirmene getirmiş ve yanında Sultan da vardır. İçtiği esrardan dolayı transa geçmiş bir halde kendisine işkence edip Emine'ye tecavüz etmeye hazırladığı bir anda enstitülüler değirmenin kapısına dayanır. Gözü dönmüş olan Kara Derviş, enstitülere ateş açar ve Eğitimci Murat'ı vurarak öldürür. Murat'ın vurulduğunu gören Sultan, sakladığı baltayla Kara Derviş'in başına vurur ve onu oracıkta öldürür. Nuri Çevik, içeriye girerek Emine'yi kurtarır ve Murat'ın cesedini yanlarında götürürler. Roman bu olayla son bulur.

TEMALAR

Politika

Devlet 1940'lı yıllar boyunca bütün dünya çeşitli buhranlar ve savaşlarla kıvrılmaktadır. Böylesine bir dönemde Cumhuriyet rejimi gerçekleştirdiği devrimleri Anadolu'nun her yerine ulaştırmak için eğitim alanında reformlar yapmaya niyetlenerek Köy Enstitüleri açmaya karar verir. Bunun yanında toprak reformu yapmak da başlıca amaçlardan biridir. Fakat dünyanın içinde bulunduğu iki kutuplu siyaset, bu kurumların var olup gelişmesinde büyük bir engel teşkil eder. Parti ve hükümet içindeki çıkarıcı siyasiler de, köylerde gerçekleştirilmek istenen bu atılıma köstek olmak ister. Yazarın eserinde oluşturmuş olduğu köylü sınıfı devlete güvenmez ve enstitülere çekimser bir gözle bakar. Var olan siyasi konjonktür enstitülerin geleceğini tamamen tehlikeye sokar.

Toplum

Köylüler Yıllar boyunca yapılan savaşlarla yorgun düşmüş olan Anadolu köylüsü, işgücünü yitirmiş ve II. Dünya Savaşı'nda yapılan zorunlu askerlik nedeniyle de köylerdeki erkeklerin büyük çoğunluğu silah altına alınmıştır. Mevcut hükümet Anadolu köylerinde çeşitli girişimlerde bulunsa da, istenen meyveler toplanamaz. Fakirlik, sefalet ve cehalet içinde boğuşan halk devlete güvenmez. Çocuklarını enstitülere göndermek istemezler: "Osmanlı'nın rubalarını giydin de karavanasından bir lokma yedin mi, yakarı kurtaramazsın!". Hiçliğe terk edilmiş ve inançlarıyla samimiyeti istismar edilmiş olan köylü halkı, batıla ve güvensizliğe mahkum olur. Dünyanın içinde bulunduğu iki kutuplu siyasi çatışma ortamında devlet, kimin yanında olacağını bilemez ve bundan dolayı çeşitli siyasi görüşlere sahip insanlar bu durumdan zarar görür.

Eğitim Köy Enstitülerinin yapımı tamamen bölgede yaşayan öğrencilerin ve görevlendirilmiş olan idealist öğretmenlerin sorumluluğundadır. Enstitülerde verilecek olan eğitimin müfredatı da

köylüyü tamamen toprağına bağlayacak şekilde düzenlenir ve buradan çıkacak olan öğretmenlerden sorgusuz sadakat beklenir. Enstitülerde yetişecek olan öğrencilerin rejimin en sadık neferleri olması beklenmektedir. Fakat devletin bu kurumların oluşturulmasındaki sorumluluğı oldukça azdır. Kurumlar tamamen köylüler tarafından oluşturulacaktır fakat tamamen mevcut rejimin güdümünde eğitim verilecektir. Yazara göre bu durum tam anlamıyla ayrımcılıktır ve devletin köylüsüne bakış açısının en güzel örneğidir. Yazarın bu konudaki görüşleriye ciddi bir tartışma konusudur. Fakat bir romancı, tarihsel vakaları kendi dünya görüşüne göre yorumlayabilir ve onları şekillendirebilir.

Din Genel olarak, köylerdeki dini kurumlar ve anlayışlar; ağa ve işbirlikçilerinin tekelinde olan ve onların imtiyazlarını korumak için bir araç görevi gören organlardır. Köylüleri istedikleri gibi yönetmek ve sömürmek için devamlı hurafelere ve batıllara başvururlar. Romanda bu görevi üstlenen en önemli karakter Kara Derviş'tir. Din ile ilgili bütün söyledikleri kendi imtiyazlarını korumaya yöneliktir ve devletin Almanları desteklediğı dönemde Hitler'in en büyük Müslüman olduğuna dair akıl almaz söylemlerde bulunur. Kenevir ticareti yapan derviş, müritlerini bu iş için kullanır. Enstitülerin kendi çıkarlarına zarar vereceğini anladığında bu kurumun aleyhine dini propaganda yapar.

Psikoloji

İdealistler ve menfaatçiler Devlet memurları arasında tamamen idealist ve toplumcu amaçların güdümünde hareket eden karakterler olduğu gibi, mevkisini ve çıkarlarını korumaya çalışan bencil karakterler de mevcuttur. Köylüler arasındaki gençlerin çoğı bu idealleri anlayıp savunmaya çalışsa da yetişkin köylülerin neredeyse tamamı kapalı bir haldedir ve dışardan gelenlere güvenmez. Eşraf ise tam anlamıyla kendi çıkarlarını korumak için her namussuzluğu meşru görür.

Cinsellik Bilişsel olarak oldukça gerici bir softa olan Kara Derviş, tam anlamıyla kadın düşkündür ve kadınları cinsel bir meta olarak görür. Sultan aracılığıyla birçok kadını tuzağına düşürür ve cinsel istismarda bulunur. Emine Güleç, enstitülü kızlarla göle girdiğı bir sırada Kara Derviş gizlice onları gözetler. Emine'yi takıntı haline getiren Kara Derviş, kadını kaçıır ve tecavüz etmek ister. Kentsoylu bir kadın olan Emine de, Kara Derviş'in vahşiliğinden ve sertliğinden haz duymaktadır.

Aşk Emine, Cemal ve Nuri arasında bir aşk üçgeni oluşturulmuştur. Emine ve Cemal birbirlerine aşıktır ve nişanladıktan sonra evlilik planları yaparlar. Nuri, Emine'ye aşık olsa da duyguları karşılıksız kalır. Emine Kara Derviş tarafından kaçırıldığında ölmekten korkan Cemal onu terk eder. Nuri ise sevdiği kadın için sapık dervişle çarpışır.

İliskiler

Arkadaşlık Hayli idealist emellerle köylere gelip neredeyse karşılıksız olarak köylüleri eğitmek isteyen öğretmenler yol arkadaşlığı eder ve karşılaştıkları bütün zorluklarla beraber mücadele ederler. İyi niyetleri ve hayalleri sürekli olarak suiistimal edilmiş olan öğretmenler devamlı tutunacak bir dal ararlar ve sadece birbirlerine destek verebilirler.

Kişi İncelemesi

Halim Akın (İdealist, Karamsar)

Karakter Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsü'nün müdürü olan idealist bir öğretmendir. Oldukça gerçekçi bir dünya görüşü olmasına rağmen kendisine enstitü müdürlüğü görevi verildiğinde Anadolu köylüsü için iyi işler yapabileceğini düşünerek bu görevi kabul eder. Kurulacak enstitü yüzünden çıkarları zarar göreceği olan siyasiler ve yerli halkla mücadele etmeye çalışır. Enstitünün kuruluş anından itibaren kendisini bu işe adayın öğretmen, gelecekle ilgili planlar yapar ve diğer öğretmenlerle öğrencileri eşgüdüm. Bazı kişiler tarafından işine romantizm karıştırmaması gerektiğı tembih edilse de o uyarıları dikkate almaz ve kendisini kurulacak olan yeni enstitüye adar. Yapılan devrimlere inanmış fakat sonrasında birçok hayal kırıklığı yaşamış vatansever ve idealist bireylerin temsilcisi niteliğindedir. Halim Akın; sorumlu, ciddi, lider, dikkatli, dakik, kararlı, bilinçli, meraklı, güdümlü, yardımsever, cömert, güvenilir ve umutlu bir tiptedir.

Etkinlikler Daha önce Kastamonu civarlarındaki bir Köy Enstitüsünde eğitimlik yapmış olan karakter, inanmış olduğu devrimlerin ve ülkülerin gözle görülür meyveler verememesinden yılmıştır. Keleş Düzü'nde kurulacak Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsü için görevlendirilen Halim, biraz karamsar

ama daha çok umutlu bir vaziyette diğer görevli arkadaşlarıyla birlikte yola çıkar. Yolculuk çeşitli noksanlıklarla ve zorluklarla doludur. İnşa edilmesi planlanan enstitü için ne gereken sermaye vardır ne de malzeme. Anadolu'nun samimi insanlarına güvenerek yola çıkan eğitimciler ilk olarak Şirin Köy'de durur. Burada gördükleri insanlık manzaraları onları nispeten dehşete düşürür. İnsanlar fakirlik, yokluk ve cehalet içindedir. Enstitü için gereken bazı malzemeleri aldıktan sonra yola koyulurlar. Yolculuk sırasında karşılaştıkları Müfettiş Şefik Ertem'i aralarına alırlar. Müfettiş, Halim'i enstitülerin kalıcı olmayacağı ve çok fazla umutlanmaması gerektiği konusunda uyarır. Halim geçmiş tecrübelerine dayanarak Şefik'e hak verir fakat gene de umutludur. Keşiş Düzü'ne varıldığında civar köylerden toplanmış olan öğrenciler yerleşim alanına indirilir. Halim, öğrencilerin ihtiyacı olan eşyaları dağıtır, onlar arasında işbölümü yapar ve öğretmenlerle durumla ilgili toplantı yapılır. Bina yapılına kadar barınılacak olan çadırlar kurulur ve akşam yemeği yenir. Enstitü için kamyonlarla borular getirilir. Bu borular araziye yerleştirilirken karşılarına Kara Derviş çıkar ve boruların yerleştirildiği arazinin kendisine ait olduğunu söyler. Zeynel Ağa da bunu onaylayınca Halim, araziyi satın almak ister. Pazarlık için oturduklarında tapuyu çıkaran Kara Derviş'in yalan söylediği anlaşılır. Tapu belgesi sahtedir. Öğretmenler Halim'in eşliğinde anlaşma yapmadan oradan ayrılırlar. Zeynel Ağa ve Kara Derviş o günden itibaren enstitüyü sürekli olarak hükümete şikayet ederler. Yerleştirilen borular tahrip edilir. Enstitüde kadınlarla erkeklerin ilişkiye girdiği, öğrencilere ve halka kötü davranıldığı gibi dilekçeler yazılır. Yerel halka da enstitüdekilerin gavur olduğu gibi hikayeler anlatılır. Halim böylesine sorunlarla uğraşırken bir yandan da doğa şartlarının çetinliğiyle sınanır. Öğrencilere ve öğretmenlere sürekli moral vermeye çalışsa da emekleri ve uğraşları boşa kürek çekmekten fazlası olamayacaktır.

Etkileşim Anlatı kişinin kurgudaki rolü, Cumhuriyet devrimleriyle ideal bir toplum oluşturabileceğinin inancını taşımasıdır. Yorgun bir savaşçı durumuna düşmüş olsa da mücadeleden vazgeçmek istemez. Eserdeki en etkin olumlu karakterlerden biridir. Söylemlerinde hem gerçekçi hem de romantiktir.

ÖRNEK ANILAR

Romantik Karakter, siyasilere fırıldaklıklarından ve çıkarıcılıklarından dolayı her ne kadar güvenmese de, Anadolu halkının samimiyeti ve çalışkanlığına güvenir: "Ben orada, o zamana kadar çok iyi tanıdığımı sandığım Anadolu insanını yeniden tanıdım. Tanidikça da yitirdiğim umudu buldum yeniden... Hem de eskisi gibi, gelişigüzel, hak edilmemiş, uydurma umut değil... Alın teriyle kazanılmış, bitmez tükenmez, yüceltici gerçek umut...".

Gerçekçi Uzun yıllar ülkesinin kalkınması ve aydınlanması için ülkücü bir bilinçle mücadele vermiş olan öğretmen, maruz kaldığı haksızlıklar ve yolsuzluklar nedeniyle yorgun düşmüştür: "Daha otuzuna varmadan ülkücülükten yorulmuştuk. Savaş görmemişti bizim kuşağın çoğunluğu... Öyleyse, bu yorgunluk neyin nesiydi? Yorgunluk diyorum ama, aslında, yaşamaktan usanmaktı bu... Ayakları yere basmayan, gözle görünür ürün vermeyen ülkü yormuştu bizi...".

Lider Meslektaşları tarafından hayli saygı gören Halim, onları teşvik eder ve eşgüdümle: "Cemal sen eğitimle belgeler işini bitirmeye çalış! Nuri arabanın onarımıyla uğraşın! Emine öğretmenle çarşığı dolaşalım biz... Bakalım alacaklarımızdan neleri sağlayabileceğiz! Nerde bekleyelim sizi Murat?".

Bilgili Bir toplumbilimci olarak enstitüyü incelemeye gelmiş olan Emine Güleç'e, yazacağı tezle ilgili sorular sorar ve onu bilmediği konularla ilgili aydınlatıp yönlendirir: "Halim Akın cıgara yaktı: Başka ne gördük biz bu lğaz pazarında Emine öğretmen? — Çok çok pislik gördük Müdürüm! «Müdürüm» sözünü, şaka olsun diye, Eğitimci Murat gibi söylüyordu: Gerilik, bilgisizlik gördük. — Başka? Emine Öğretmen duraklayarak konuştu: — Hemen her şeyi kolayca cinsel meseleye bağlıyorlar. Bunu ayıp bir şey gibi de yapmıyor hiç biri... «Cinsel istekleri, ekmekten önce geliyor» demek bile pek yanlış olmayacak... Köylerde de böyle midir bu? — Kasabalar köyleri tamamlayan en yakın çevre... Bunu hiç aklından çıkarma tezini yaparken... Köylü çocuğunu yakın çevresinin dışında incelemek yanlıştır bizi... Köyün dünyaya baktığı açığı kasabalar belirliyor. Tezin ana çizgisini değilse de, girişini buradan, çıkaracaksınız. Aslına bakarsan, bizim en büyük şehirlerimiz bile, içinde yaşayanların ezici çoğunluğu bakımından, kasaba sayılır. Bu yüzden, hemen bütün aydınlarımız, köylülüklerini üstlerinden büsbütün atamazlar. Köyü sevmemeleri, unutuvermeleri, köylü olarak yaşayıp öldüklerindedir. Cinsel meselenin önemine gelince: Soyun tükenmesi korkusuna bağlıyorum ben bunu yarı yarıya... Anadolu'da, bugün yaşama ortalaması 20 24 deniliyor".

Öngörülü Köylü halkını yakından tanıyan Halim, eşraf sınıfının çevirebileceği oyunları tahmin edebilir. Eğitimci Murat'ın kendilerine çekinerek yaklaşmasını kuşkuyla karşılar ve bir şeylerin ters gideceğinden şüphelenir: "Murat'ı çok değişmiş gördüm! Yırtıcıydı, çok rahattı kursta... Eğitimci sicili de öyle olmalı ki, burada bize, çevreyi tanımak bakımından yardımcı olacağını düşünmüştü Bakanlık... Kasabada farkettim değişikliği... Çekiniyor bişeyden... Yılmış açıkçası... Oysa, pabuç bırakmaz diye yollamışlar Şirin' e.. Çok zorda olmasa böyle davranmazdı. Anlarız bakalım! Bu kadar mı notlarımız?"

Tecrübeli Uzun yıllar boyunca çeşitli köylerde öğretmen olarak görev yapmış olan Halim, öğrencilerinin ve velilerinin durumunu bilir: "Bu böyle! Hepsi sınavda, numarayı haklı alır bunların, sonra bir hafta geçmeden bütün öğrendiklerini unuttur. «İlerde bize hiç lâzım olmayacak» diyer bu... Öğretmenlik edeceklerini kabullensinler, bak unutulur mu... Kâğıtlardaki notlarına baktı: Yün örmekten başka zenaat bilen çıkmadı. Gerçekten bilmiyorlar mı, yoksa sakladılar mı?"

Genel Sekreter (Çıkarıcı, Kurnaz)

Karakter Devletin önemli bir kademesinde görev yapan karakter, büyük umutlarla oturduğu koltukta zaman içinde yıpranmış ve ciddi derecede yozlaşmıştır. Ülkenin yönetiminde söz sahibi olup, önemli işlere imza atabileceğini düşünmüş olan Genel Sekreter'in yapabildiği tek şey yukarıdan gelen emirlere bire bir uymak ve bulunduğu makamı korumak için çaba göstermekten ibarettir. Mevcut siyasetin yozlaştırdığı isimlerden biridir ve dünyadaki olayların genel durumuna göre siyaset biçimlendirilir. Bu durum birçok insanın zarar görmesine ve halkta devlete karşı güvensizliğin oluşmasına neden olur. Elinde bulundurduğu makamı sürdürürebilmek için her yolu meşru görür ve göreve geldiği günden beridir hiçbir işi tam olarak başaramamıştır. Genel Sekreter, anlatıda oldukça olumsuz sıfatlarla nitelenir ve olumsuz bir karakterdir. Genel Sekreter; çıkarıcı, tembel, kurnaz, fırıldak, güvenilmez, bencil, sorumsuz, umursamaz, bilinçsiz, geleneksel ve özenti bir tiptedir.

Etkinlikler II. Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda Tek Parti Genel Sekreterliği yapan karakter, savaşın gidişatına göre ve partinin kendisinden istediği doğrultuda hareket etmektedir. Daha önce kurulmuş olan Köy Enstitüleri, siyasilerin ve toprak ağalarının çıkarlarına ciddi derecede zarar vermiş ve bu durumdan dolayı hayli sıkılmışlardır. Öğretmenler odasında Atatürk'le ilgili yaptığı bir şaka yüzünden tutuklanan felsefe öğretmeni Genel Sekreterlik odasının önünden geçerken elleri kelepçeli bir şekilde onu Karayağız Milletvekili görür. Kelepçeli adamın buradan derhal uzaklaştırılmasını isteyen milletvekili Genel Sekreter'in odasına girer. Aralarında rejime karşı gelen ve etrafta sürekli kelepçeli vaziyette dolaşan kişilerden duydukları rahatsızlığı dile getirirler. Daha sonra Profesör Milletvekili aralarına katılınca Almanların, Stalingrad yenilgisinden bahsederler. Yıllarca Ülkücü, Turancı ve Faşist takımını beslemiş olan devlet onlardan yüz çevirmeye başlamıştır. Bazı solcu eğilimleri olan İlköğretim Genel Müdürü'nün uygulamalarını eleştirip yakın zamanda adının Komüniste çıkacağını öngörürler. Daha sonra İlköğretim Genel Müdürü, Sekreter'in odasına gelir. Aralarında yeni kurulacak olan enstitü hakkında konuşurlar. Enstitünün tam olarak nereye kurulacağı, görevli olarak hangi öğretmenlerin bulunacağı, kimin müdür olacağı ve nerelerden öğrenci alınacağı gibi konular konuşulur. Vekiller ve Genel Sekreter, bu konularla ilgili endişelerini dile getirirse de İlköğretim Genel Müdürü, sorulan bütün sorulara cevap verir. Müdür, sohbetin bitmesinin ardından izin isteyip odayı terk eder. Vekiller, müdürün özgüvenine ve söylemlerine hayli kızmıştır. Genel Sekreter ise sinsice gülmektedir. İlköğretim Genel Müdürü'ne oldukça dostane davranan Sekreter, vekillere enstitülerin kapatılacağı haberini verir. Ona göre köylü bu enstitülere alışmamış ve hem öğrenciler hem de öğretmenler için çalışma şartları oldukça zordur. Gerekirse köylüler arasında nifak tohumları ekilecek; alevi, komünist, tarikatçı, zındık, ittihatçı vb. görüşlerle halk birbirine düşürülecektir. Cemal Avşar'ı yeni kurulacak enstitüye, kendisine olan biten her şeyi rapor etmesi için gönderir.

Etkileşim Eserin ilk bölümlerinde yer alan karakter, devlet içindeki yozlaşmayı gösteren en önemli karakterdir. Parti içindeki ayrılıkçı ve çıkarıcı seslerin temsilcilerinden biridir. Eserin başındaki görüşlerinin birçoğu doğru çıkar. Siyasi bir figür olarak siyasiler ve memurlarla iletişim halindedir.

ÖRNEK ANILAR

Yoz Göreve geldiği günden beri yapmış olduğu tek iş devlet içindeki önemli bir koltuğu işgal etmek olmuştur. Kendisinin ve siyasi çıkarlarının güdümünde hareket eder. Onun bu durumu eserde şöyle belirtilir: "Epeydir memleketin kaderini değiştirecek politika gücüne sahipti. Yıllardır özlediği güvene, kendisini kendi gözünde yüceltecek onur çizgisine bu güçle ulaşacağını ummuş, Genel Sekreterlik masasına oturduğu an yanıldığını anlamıştı. 'Beceremedi kovuldu' diyecekleri

korkusuyla kıvranıyor, her geçen gün, biraz daha kalles, bira daha ödek olduğunu seziyordu. Oysa buraya gelebilmek için nelere katlanmış, ne bataklıklara isteyerek girtlağına kadar gömülmüştü”.

Tembel Hayli önemli bir makamda bulunuyor olmasına rağmen, devletin gelişmesine ve ilerlemesine hiçbir katkısı olmamıştır: “Her gün bu masada on dört saat oturuyordu, öğle yemeklerini iki elma, ya da bir küçük sandviçle geçiştirerek... Bozkır'ın tek ağacını çizip karalamaktan başka hiçbir işi yok gibi...”.

Çıkarıcı Temsil ettiği hükümetin siyasi anlayışına tamamen güdümlenmiş vatandaş yetiştirmek hem rejimin hem de kendi bekasının korunması için önemlidir: “Türk köyü, yurdumuzun biricik dayanağı, biricik güvenidir. Geleneksel saflığı, ana cevherindeki özellik bozulmamalıdır. Bunu sağlamak için açılmıştır köy enstitülerimiz... Bozulmamış köy çocukları alınacak, töresel köyümüzün yüksek ahlaksal değerleri hırsla savunulacak... Büyüklere saygı, küçüklere sevgi, vatan için duraklamadan, gözü kapalı ölmek!.. Çilelerden yüksünmemek, millet yolunda azla yetinmek... Daha önemlisi: Uğradığı haksızlığı bile kutsal saymak, er geç düzeleceğine inanmak... Bu inancı bir an yitirmeden sabırla beklemek... Köye, sapık fikirlerin girmesini gerekirse canı pahasına önlemek... Bir Kubilay, beş Kubilay değil, ordularla Kubilay çıkarmak... Köyde devletimizin, partimizin, hükümetimizin gören gözü, duyan kulağı, söyleyen dili olmak... Yetmez! Gerekirse rejimin çekilmiş kılıcı kesilmek... Rejimin düşmanlarını tepelemek... İşte sonuçlara varabilmek için onları özel eğitimden geçirmek gerekiyor”.

Umursamaz Temsilcisi olduğu toplumun refaha ve adalete kavuşması gibi bahisler, karakterin hiç umurunda değildir. Onun için önemli olan tek şey mevcut düzenin devam etmesi ve bundan faydalanmalarıdır: “Köylü mü? Tutsaydı, Mihver de kazansaydı, yürütecektik güzel güzel... Köyün geleceği üstündeki görüşümüzle Mihver'in dünyaya getireceği bin yıllık yeni düzen çatışmayacaktı hiç... O zaman köylü tutmasa da zorlayacaktık! İcini çekti: Çok da iyi olurdu. Köyün gelişmesini durduramasa da geciktirirdik epey... Modern teknikten mümkün merteye uzak tutarak kendine yeterliliğini sürdürürdük bir zaman... Köylünün nahiyeden bile, ayağını kesecekti bu enstitüler... Ayda yılda, hayvan nallatmaya gidenler de, bu işi öğretmene gördürecekti. Köyü değiştirmek gelmez bizim işimize... Düzenimiz bozulur”.

Fitneci Bir günah keçisi gerektiğinde toplumun değişik kesimlerini birbirine düşman etmek oldukça olası bir durumdur. Köy Enstitülerinin kendi çıkarlarına zarar vereceğini gören siyasiler, halkı birbirine düşürecek suçluları daima bulur: “Çocuk gibisin yahu! Tarihimiz boyunca, Allaha şükür, el ulağı bir suç, hep olagelmıştır. Kızılbaş, Celâli, Zındık, Con, Mürteci, Farmason, İttihatçı, Millîci, Müttegallibe, Tarikatçı, şimdi de, Komonist!”.

Kurnaz Partinin kılcal damarlarını iyi analiz etmiş olan karakter, yaptığı yorumlarda oldukça gerçekçi ve kurnazdır. Siyasilerin vereceği tepkileri önceden tahmin eder ve buna göre plan yapar. İsmet Paşa'nın Köy Enstitülerine bakışını şöyle değerlendirir: “Açık.. Devlet adamıdır çünkü... Devlet adamı, toplumun kabul etmediği, ya da pek yakında kabul edeceği kesinlikle belirmeyen hiç bir şeyi, dergiht tutmaz. «Arada bir, denemeler yapmaz» demiyorum, ama geleceği zorlamaz uzun boylu... Millî Şeften, kimileri ihtilâlci davranışı bekler. Kimileri de bulduğunu sanıp kendini aldatır. Oysa, İnönü, teğmenliğinden beri devlet adamıdır. Atatürk'le farkı da buradadır. En parlak düşüncelere karşı, İsmet Paşa' dan ilkönce şu karşılığı alırsın: «Çalış, millete kabul ettir de getir.» Nitekim, şimdi söylediklerin beni doğruluyor. Millî Şef, ilköğretim Seferberliğini öğretmenlerin davranışına bağlamıştır. Göreceksin direnmez! Çünkü köylü tutmadı bu işi...”.

Kara Derviş (Yobaz, Çıkarıcı)

Karakter Zeynel Ağa'nın kenevir üreticisidir ve Keşiş Düzü'ne enstitü kurulacak olması nedeniyle arazisini kaybetmekten korkar. Din istismarıyla köylüleri enstitüye karşı gelmeye yönlendirir. Oldukça şeytani, gözü dönmüş ve yobaz bir tiptedir. Sözde dervişliğini kullanarak insanları maddi, manevi ve cinsel açıdan istismar eder. Enstitü öğrencileri ve öğretmenlerine büyük zorluklar çıkarır. Devamlı esrar kullanan ve büyük yalanlarına kendi bile inanmış olan karakter, nevrotik bir ruh haline sahiptir. Enstitü borularının, kenevir ekeceği alandan geçmesi ve uzun zamandır yağmamış olan yağmurun ekinine zarar vermesi onu çileden çıkarır. Halkı çeşitli yalanlar ve iftiralarla enstitüye karşı doldurur ve Zeynel Ağa'yla birlikte hükümete enstitüyle ilgili yalan yanlış şikayet mektupları yazar. Kişilik özellikleri olarak Kara Derviş; cahil, yobaz, güvenilmez, nevrotik, vicdansız, çıkarıcı, sapık,

bencil, vahşi, hoşgörüsüz, gerici, duyarsız, bilinçsiz, sorumsuz, kanunsuz ve kontrol edilemeyen bir tiptedir.

Etkinlikler Keşiş Düzü'ne enstitü kurmaya gelmiş olan öğretmen ekibini Kara Derviş, dürbünüyle gözetlemektedir. Kendisi hakkında köyde çeşitli hurafeler çıkarılmış ve oldukça mübarek bir kişilik olduğuna, olağanüstü güçleri sahip olduğuna inanılır. Çocuğu olmayanlara ayet okur, ihtiyaca göre muska yazar ve Rüfai kılıcıyla herkesi yenip alt edebileceğine inanılır. Halbuki onun bu sözde özellikleri tamamen Zeynel Ağa tarafından uydurulmuştur. Köydeki en sadık adamı ve casusudur. Zeynel Ağa köyde esrar yetiştirmektedir ve Kara Derviş'i de yakalanmaması için bir maşa olarak kullanmaktadır. Bütün pis işlerini ona yaptırır ve karşılığında da bütün gelirine onu ortak eder. Kara Derviş sürekli olarak tükettiği esrardan dolayı akli dengesini yitirmiş ve müritlerini de esrar işinde çalıştırır. Sultan aracılığıyla köyün kadınlarını kandırır ve onlara cinsel istismarda bulunur. Enstitüye gelen borular yerleştirilmek istendiğinde arazinin kendisine ait olduğunu söyleyerek buna izin vermez. Halim Akın araziyi satın almak ister ve pazarlık için masaya oturur. Kara Derviş'in onlara verdiği tapunun sahte olduğu anlaşılır ve Kara Derviş ile enstitülüler arasında amansız bir mücadele başlar. Kara Derviş halkı enstitüye karşı ipe sapa gelmez iftiralarla galeyana getirir. Mevcut hükümete enstitüyle ilgili iftira dolu şikayet dilekçeleri yazılır. Enstitülü öğretmenlerle giriştiği bir kavgada, sözde Rüfai kılıcı kırılır ve bütün foyası ortaya çıkar. Enstitünün yerleştirdiği borulara sürekli zarar verir ve onlara rahat yüzü göstermez. Emine Güleç'i cinsel anlamda takıntı haline getirmiş olan derviş, öğretmen gölde yıkanırken onu deşirmenden gözetler. Bayrak töreninin yapıldığı gün ise Emine'yi kaçıır ve deşirmene hapseder. Haberi alan öğretmenlerden bazıları jandarmaya haber vermeyi diğerleri ise Emine'yi kurtarmaya niyetlenir. Öğretmenler ve öğrenciler Kara Derviş'i deşirmende sıkıştırır. İçtiği afyondan gözü dönmüş olan derviş onlara ateş açar ve Eğitmen Murat'ı öldürür. Murat'la ilişkisi olan Sultan bu durum karşısında elindeki baltayla Kara Derviş'i öldürür.

Etkileşim Anlatının en kötücül karakterlerinden biri olarak, kurgudaki bütün entrik vakalarda başrol oynar. Genel olarak sürekli bir trans halindedir ve anlattıklarının çoğu uydurma hikayelerden oluşur. Eserdeki karakterlerin kaderlerine etki eder ve bütün anlatı kişileriyle etkileşim halindedir.

ÖRNEK ANILAR

Ürkütücü Eserde kendisiyle ilgili yapılan betimlemeler oldukça kötücüldür. Adete antik dönemlerden kalma bir yaratık ya da ucube gibi görünmektedir: “Kalın dudakları kan yemiş gibi kırmızı... Çıkasıca gözleri parıldamakta ki, karanlıkta ışıldayan canavar gözü kaç para... Saçlar yürümüş omzuna inmiş... Sakal göbeğe dayanmış... Gövdesi kara meşenin gövdesinden farksız... Yayla havasında bunca yıldır sırtüstü yattığından, kendini işe ezdirmediğinden ve de kömüş mandası gibi boğazlı olduğundan, farımadı bu namussuz...”.

İstismarcı Köy ahalisini çeşitli yalanlar ve iftiralarla enstitüye karşı galeyana getirir. Bunu yapmasındaki amacı kendi çıkarlarını korumaktır: “Esdüdü gâvurluğu konu konacak toprağımıza... Oğlan kız bir dövekte yatıp kalkacak Kızılbaş-komünist töresince... Uğursuzluktur! Deniz gibi köpürüp akan Kızılırmak'ımızın suyu çekilir. Pınara yağunağa, tarlaya, deşirmene gidemez kendi başlarına kızlarımız, karlılarımız, baştan çıkar tümü... Düzenimiz bozulur ki ne kadar. Paranın tadını alır şuncacık bebeler, büyüğünü saymazlanır. Saz çalar davul dövermiş esdüdünün gâvur dölleri... (...) Karılar bebeleri bırakır, kısarak tayları... Esdüdüyü Osmanlı içine saldı ki farmasonlar, birbirini kıra avanak Türk... Bu esdüdü bize yarar iş değil. Hey din kardaşlarım, gelin birikin, yazı bilen imzasını atsın, mührü olan mührünü bassın, olmayan, parmağını...”.

Hileci Köylüleri olağanüstü güçleri olduğuna inandırmış olan Kara Derviş, herkes tarafından korkulan ve çekinilen bir karakter olmuştur: “— Söğdürme Kara Dervişin boyalı sakalına... Zeynel, Topal Muhtarla Cinci Nezir'e şaşkın döndü: — Aman, «Boyalı» dedi, Kara Dervişimizin mübarek kara sakalına... Anladım!... Canına susamış bu akılsız Göçmen... Dua et ki, sıtma kötuletti fıkarayı... — Abe, nolurdu kötuletmeyince... — Kaç para eder! Sıtmaya yıkılmayaydı, can kaygısına düşmeyeydi... Hey oğlum, ne desem boş... Buraların yirmi bir parça köyü, Kara Dervişimizin duası gücüyle barınmakta... — Ne demektir bu? Ermiş midir bu köpek?... — Gâvur Göçmen, imanla paranın kimde olduğu bilinmez. Hal sahibi Derviş abdal kısmının dış görüntüsüne aldanmayacaksın. Arada bir dalar gider bizim Kara Dervişimiz, say ki, denizlerin diplerine yumulur. Geçer bir zaman, «Hak destur» diyerek hoplar ki, kabasına çuvaldız batırılmış sanırsın, bakar çevresine şaşkın şaşkın, bir ah çeker, ağzından alaf uğramış gibi, saçının sakalının harlamasına bişey kalmaz. Arkadan «Heyvah» diyerekten bulaşır göğsünü yumruklamaya güm güm... «Nedir?» dersin, «Filan vilâyet, yer depremine

gitti, taş taş üstünde kalmadı, yazıık» haberini verir. Nereyi su bastı, sildi süpürdü, kimin kıralı geberdi, hangi padişah savaşa girdi, Kara Dervişimiz bildirir bize, dakkasında...”.

Yoz Esrar üretimini ve içimini dine alet eden Kara Derviş, esrarla tanrıya yakınlaştığını iddia eder. Fakat esrarı sadece ermiş kişilerin tüketmesi gerektiğini söyleyerek çalıştırdığı müritlerini esrardan uzak tutar. Zeynel Ağa'yla esrar ticareti yapan Kara Derviş, gerekli yerlere adamları aracılığıyla ürettiği malı satar: “Napalım oğlum! Suç senin! Alaman'ın savaş açtığı sıra, ne dedim? «Avanak Kara Dervişin elindeki malı gel sana alıverelim ucuza, kazanırsan dua edersin, kötüsü gelirse söv anama avradıma» dedim. Otuzdan birinci malı kapatacaksın, on beşten ikinciyi... Her marazın bir doktoru olur, ben de seferberlik illetinin doktoruyum! Geçenki seferberlikte nasıl tuttu yükünü tutan? Köylünün malını ucuza kapatıp pahalıya sataraktan tuttu! Bu avanak köylümüz, onları unutmasa iyi değil mi? Ulan oğlum, geçen seferberlikte bir kırmızı altına çıkmadı mıydı ekinin şiniği? İttihatçı farmasonlar ekine el koymayınca, Cumhuriyet Hükümetimiz kudurdu mu? «Alsa alsa, öşür alır eski hesap» dedim, «öşürü de eline " geçebilenden alır» dedim, «Gerisini sat okkası bir kaymadan, doldur paraları bakır kazana, göm ocağın önüne, at üstüne minderi, yak çubuğunu keyfine bak!» dedim, dinletemedim! Noldu peki? Git bak İlgaz pazarının dükkâncısı «yok» satmakta... Yok'a alıştılar ki «İrz namus, din iman» desen, ağız alışkınlığıyla «Vallah billah yok» demede dümbükler! Sen nerden bileceksin, şu Korucu Hüseyin heybeyi getirene kadar, elim yüreğimdeydi benim... Deli Derviş «Mal yok» deyip satmazlarırsa diyerek. ..”.

Şüpheli Ciddi takıntıları ve saplantıları olan karakter, çevredeki insanların ne yaptıklarını devamlı gözetler: “— Derviş gibi dervişin dürbünle işi olamaz ama, bizim alçak Deli Dervişimiz başka... Bizim Deli Derviş günde iki saat, çevresini dürbünle taramadı mı, uykuyu kaybeder geceleri...”.

Bağımlı “Deli Derviş başı kalın ucu ince, çifte kâğıtlıdan üst üste dört nefes çekti. Kaşarlanmış esrar tutkunlarının yaptığı gibi, her nefesin dumanını dışarı bırakmadan ardı ardına içiyordu, sanki böyle yapan kendisiymiş gibi Esefin soluklan kesilmişti ki, Deli Derviş hem ağzından, hem burun deliklerinden, esrarın koyu dumanını baca gibi bıraktı. Bir yandan da, «Oh öldüm... Ohh öldüm!» diye söyleniyordu. Bir zaman gözlerini kısarak Sultan'a baktı. Kibrit kutusunu yere koyup cigarayı buna dayadı, hazine saklıyormuş gibi, örme külahını üstüne kapatıverdi. Birden rahatlamış, suratındaki donukluğun yerini hain bir sırıtma almıştı. Esef, «Demlendirmekte zikkımı gördün mü?» diye geçirdi aklından...”.

Sapık “Deli Derviş saçını sakalını taramış, bolca da koku yağı sürmüştü. Ellisini aşkın olduğu halde, hakçası, çatık kaşlarıyla iri kara gözleri, düzgün burnu, kalın dudaklarıyla yakışıklıydı. Bakışlarının sert parlaklığı, ağzının şaşırtıcı kırmızılığı, kalın boynu güçlülüğünü meydana vuruyor, Sultan'ın deymiyle, «Çevredeki oynak karıların kancık it gibi, ardından ayrılmadıklarının» nedeni anlaşılıyordu. Harman sonu şeyh hakkını toplamaya şehirden halife geldiği zaman, hu çekme toplantılarında giydiği İngiliz çuhasından cüppesini, sadakordan içliğini, dilimli kara külahını giymiş, bu kılıkta yiğitliği birkaç kat artmıştı. Emine bakıp dururken Sultan'ın buna tutkun kadınlardan anlattıklarını, Keşişlerle Dervişlerin cinsel isteklerdeki aşırı azgınlıkları üstüne okuduklarıyla içice hatırlayarak garip bir ürperme duydu, bu duygusundan utanarak yüzüne yiyecek gibi bakan Deli Derviş'ten gözlerini kaçırdı, yanaklarına basan ateşi saklamak istiyor gibi elini ağzına götürüp, üstüste gizlice yutkundu. Deli Derviş, inatçı bir cinsel arsızlıkla Emine'nin düğmeleri çözüp göğsüne bakarak yalandı...”.